

Η Κενοδοξία ως αλλοιωτική δύναμη της ύπαρξης κατά τον ιερό Χρυσόστομο

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

1. Η οντολογική παρουσία της κενοδοξίας.

Το θέμα ερευνάται στο πλαίσιο της οντολογικής και υπαρξιακής πορείας. Για τον ι. Χρυσόστομο, η διαπαι-δαγώγηση του χαρακτήρα γίνεται με την αναφορά του στη βάση της ύπαρξης, που είναι η «εικόνα του Θεού». Η άστοχη και καταστρεπτική πορεία του ανθρώπου, μπορεί να βρει την επαναγωγή της και να διασωθεί. Η αρνητική μορφή της κενοδοξίας αντιπαραβάλλεται με τη θετική προσφορά της αγωγής και μορφώσεως του ανθρώπου. Δεν είναι μια επιφανειακή αδυναμία ή αποτυ-χία του ανθρώπινου χαρακτήρα, αλλά παθητική μορφή ψυχοσωματικής διαταραχής, στην πορεία της κατά Χρι-στόν μορφωτικής αγωγής. Τα αποτελέσματα της διατα-ραχής αυτής είναι η διαίρεση του ενός Σώματος της Εκκλησίας, η διάσπαση της ενότητας της αγάπης, η απο-κοπή της ψυχοσωματικής αρμονίας, γιατί η κενοδοξία «την έν σώμα εις πολλά διαιρούσαν μέλη και διασχίζουσαν την αγάπην;».

Η ψυχοπαθητική αυτή κατάσταση εκπηγάζει από την αποδοχή της αμαρτίας και επεκτείνεται σταδιακά στη σύνολη ύπαρξη, μέχρι και τα μύχια της ύπαρξης. Οπότε διαιρεί και υποδιαιρεί την ανθρώπινη φύση σε πολλά μέρη, αφού εξ ορισμού ανατρέπει τον οντολογικό χαρακτήρα της αγάπης. Το «ελεεινόν θέα-μα», της παθητικής αυτής συνειδησιακής επιλογής, δημιουργεί στους ανθρώπους αντιθέσεις και αντιπαραθέσεις, πολλές φορές ανίατες ή δυσκολοθεράπευτες.

Η Χρυσοστομική σκέψη ταυτίζει την κenoδοξία με την εωσφορική δύναμη, γιατί «τοιούτον τι της κenoδο-ξίας ο πονηρός δαίμων εστίν». Δεν εξετάζει την κenoδοξία ως αρνητικό ηθοπλαστικό παιδαγωγικό μέσο, αλλά προσεγγίζει την άβυσσο της αμαρτίας αυτής ως διαστροφική ψυχοσωματική δυσαρμονία, η οποία μπορεί να θεραπευθεί εντελώς μόνο εάν επιλεγεί η αλλαγή πο-ρείας και επιστροφή στο σώμα της ενότητας του Χρι-στού.

2. Η πονηρία της κenoδοξίας.

Ο Χρυσόστομος φέρνει ως εικόνα της δαιμονικής και πονηρής δύναμης της κenoδοξίας το πρόσωπο της ω-ραίας και νεαρής «εταίρας». Φαντασθείτε, λέγει, ένα δαίμονα που να έχει μεταμορφωθεί σε εταίρα, να έχει φορέσει διαδήματα, χρυσές ζώνες, λίθους χρυσούς και τίμιους, ιμάτια χρυσά και αρώματα, ώστε να

αιχμαλωτίζει την ανθρώπινη ύπαρξη, για να την οδηγήσει στην υ-ποταγή της. Η όλη παιδαγωγική του αναφορά στο πα-ράδειγμα παρουσιάζει ψυχολογικά και διδακτικά το πά-θος της κενοδοξίας, λαμβάνοντας τις παραστάσεις από την αρχαία εποχή της Βίβλου, εμπνεόμενος και από το παράδειγμα του Ιωσήφ με τη γυναίκα του Πετεφρή (γ' ε-πιστολή ί. Χρυσοστόμου προς Ολυμπιάδα § 12 και 13).

Αφού λοιπόν ξεγελάσει με τα εξωτερικά κοσμήματα, τα στολίδια και την ομορφιά της τον περαστικό άνθρωπο, οδηγώντας τον στο διαμέρισμά της. Φαντασθείτε, λέγει, τί τρόμος θα τον κυριεύσει όταν πετάξει όλα της τα στο-λίδια από πάνω της και παρουσιάσει τον πραγματικό ε-αυτό της του κατάμαυρου και άγριου δαίμονα. Αν κατα-λάβουμε την ηθοποιία και την παγίδα της σκηνοθεσίας, τότε δύσκολα θα ξεμπλέξουμε από τα δίχτυα της, γιατί: «μέλι γαρ αποστάζει από χειλέων γυναικός πόρνης» (Παρ. 5, 3). Η ηθοποιία αυτή έδειχνε μια εικόνα ανθρώπου, που στηρίζεται όχι στο κάλλος της ψυχής, αλλά στην απομόνωση της σωματικής ομορφιάς από τον ψυ-χικό και πνευματικό πλούτο της προσωπικότητας.

Με την «επέραστο όψι», που σαγηνεύει τις εγωκε-ντρικές δυνάμεις του ανθρώπου, προσπαθεί να αποδεσμεύσει την ύπαρξή του από την αγάπη του Θεού. Η ύ-παρξη, αφού στηριχθεί με τη δική της βούληση στις προσωπικές της δυνάμεις, χάνει την προσωπική της υπό-σταση. Εδώ, πολύ ορθοπαιδαγωγικά, ο Χρυσόστομος τονίζει την ελευθερία της επιλογής της ύπαρξης, σε α-ντίθεση με τον απόλυτο προορισμό που αναπτύχθηκε στη δυτική σκέψη.

Η έξοδος της ύπαρξης από τη διαλογική περιοχή της συνάντησης του Εγώ με το Εσύ, μέσω της αγάπης του Θεού, εμφανίζει την ύπαρξη ως αριθμητική μονάδα ή σε απλή επιβίωση ή σε απρόσωπη μάζα, που κινείται στο χώρο της αβεβαιότητας, με όλα τα επώδυνα της επικυριαρχίας των φθοροποιών βιολογικών στοιχείων, από τη φθορά στον αιώνιο θάνατο.

3. Η ηθική αταξία ως αποτέλεσμα δυσαρμονίας της ύ-παρξης.

Η Χρυσοστόμια παιδαγωγική σκέψη χρησιμοποιεί τις αρνητικές εικόνες που εμφανίζει «ο δαίμων της κeno-δοξίας», ώστε με διδακτικό τρόπο να οδηγήσει στη φα-νέρωση του οντολογικού περιεχομένου της ύπαρξης, δί-χως να παραμερίζει την ηθικολογία.

Ο άνθρωπος ως «κατ' εικόνα Θεού» μπορεί να κινεί-ται στο χώρο και το επίπεδο του Θεού, ώστε οι πράξεις και ενέργειές του, ήθος και ηθική, να κάνουν εμφανή την παρουσία του Θεού. Η Χρυσοστόμια σκέψη δεν κι-νείται στο στείρο μοραλισμό, αλλά αποκαλύπτει τον «έσω άνθρωπο της καρδιάς». Επειδή η άνεση και η αρ-γία καταστρέφουν τους περισσότερους ανθρώπους, ο Θε-ός κατέστησε τη ζωή μας «παιδευτήριο», και την ανέμειξε με μέριμνα, μόχθο και βάσανα, ώστε να

τιμωρείται «το επαναστατικό και υπερήφανο φρόνημα της σκέψεώς μας» (P.G. 55, 119). Η προσπάθεια της Χρυσοστόμιας παιδαγωγίας είναι να συνδεθεί ο άνθρωπος μέσω της πί-στης στην κοινωνία της αγάπης του Χριστού, που ολο-κληρώνεται στο μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας. Ο προστάτης αυτός των Γραμμάτων και των Τεχνών, έχει χαρακτηριστεί ως Doctor Eucharisticus, γιατί μέσω αυ-τού του μυστηρίου της αγάπης, της θυσίας και της ολο-κλήρωσης, ο άνθρωπος μετέχει στην πηγή των ανέων, όχι μόνο διά βίου αλλά αιώνια.

Ο Χρυσοστομικός έλεγχος ήταν γνωστός στην επο-χή του, αλλά και σε όλους όσους γνωρίζουν γιατί πέθανε στην εξορία. Καυτηρίαζε τις αρνητικές εκφράσεις του δημόσιου βίου επωνύμων και απλοϊκών, για να αποκαλύψει την απαίδευτη πορεία των ανθρώπων προς την εύκολη οδό της αμαρτίας, να διαπιστώσει την αλλοίωση της κάθε ύπαρξης και να προσφέρει τη δυνατότητα θερα-πείας στο μυστήριο της Εκκλησίας. Η μέριμνά του ως υπεύθυνου παιδαγωγού, είχε επιρρίψει περισσότερο την ευθύνη της στους «νεοσσούς». Τονίζει ότι η ηθική ακε-ραιότητα του ανθρώπου βοηθεί στην αποκατάσταση της προσωπικότητας, που διαχέεται και αλλοιώνεται με τη διαστροφή της εναλλαγής των σωματικών μίξεων. Η σωματική ολοκλήρωση και ένωση ανάμεσα στα δύο φύ-λα εκφράζει τη φανέρωση των προσώπων, που είναι ανε-πανάληπτα και δεν επιδέχονται τις ηθικοδιαστροφικές παραλλαγές, ως δήθεν δυνατότητα μεγαλύτερης αισθη-σιακής απόλαυσης.

Αναλύοντας την περίπτωση της «φάυλης» γυναίκας, θέτοντας την σε αντιπαράθεση με το πάθος της κenoδο-ξίας, καταλήγει ότι υπάρχει ένα «φανταστικό», το οποίο ωθεί τον άνθρωπο στη νομιζόμενη ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του. Στην πραγματικότητα, χάνει την προσωπικότητα της υπόστασής του και η απόλαυση της ηδονής μετατρέπεται σε οδύνη καταθλιπτική. Η φαντα-σίωση που καταλαμβάνει την ύπαρξη όταν αποστασιο-ποιείται από τον παιδαγωγικό νόμο του Δημιουργού, εί-ναι σαν την ψευδαίσθηση των καρπών των Σοδόμων.

Η επιφάνεια των καρπών αυτών είναι ωραία και στιλπνή και φαίνονται γεροί και νωποί. Μόλις, όμως, πάρεις στα χέρια σου για παράδειγμα ένα ρόδι ή μήλο, αμέσως θα αισθανθείς να υποχωρεί στο χέρι σου και όταν σπάσει ο φλοιός, θα χωθούν τα δάκτυλά σου στη σκόνη και στη στάχτη που έχει μέσα. Ακριβώς ένα τέτοιο πράγμα είναι η κenoδοξία. Η παιδαγωγική αυτή εικόνα φανερώνει το πόσο «επέραστη» είναι η αμαρτία, η οποία ορίζεται ως μια πραγματικότητα που ο άνθρωπος πριν από την α-μαρτία, την εκλαμβάνει ως «μεγάλη και θαυμαστή», ό-μως μετά την αμαρτία είναι ανύπαρκτη, αλλοιωμένη, φα-νταστική και υποκρινόμενη. Αυτή η ψυχοσωματική ανα-ταραχή περιγράφεται και στη Βίβλο, μετά την παρακοή των πρωτοπλάστων.

Η Χρυσοστομική εμβάθυνση στην ανθρώπινη ύπαρξη, υπερπηδά τα γνωστά πλαίσια της εξωτερικής επίφασης, για να επισημάνει τη ρίζα του κακού, ώστε ευνόητα να αποδείξει την κενοδοξία ως απαράδεκτη κατάσταση για την ομαλή διαμόρφωση της ύπαρξης.

(Αλέξιος Π. Παναγόπουλος, Στοιχεία Παιδαγωγικής ανθρωπολογίας ιερού Χρυσοστόμου, εκδ. Νεκτ. Παναγόπουλος, σ.39-43)